

نیا‌ب‌ا‌د اشعار ب‌د معیار شود

اسماعیل آذر، نویسنده و پژوهشگر ادبی درباره افول و ضعف ترانه‌ها در موسیقی امروز نظرش را اینگونه بیان می‌کند: بیتی هست از حکیم حافظ شیرازی که می‌گوید: «توای بلبلت ای گل، کجا پسند افتد/ که گوش و هوش به مرغان هره‌زه گو داری» یعنی وقتی یک صدای ناکوک مانند صدای کلاغ به کرات شنیده شود، بعد از مدتی استاندارد گوش، صدای کلاغ می‌شود. وقتی اشعار بد، پراشتباه و غیر متعارف رواج می‌گیرد، به مرور زمان معیارها و استانداردها جابه‌جا می‌شود

و همان شعر بد معیار می‌گردد. برای گذر از این فقدان ضرورت این است که یک کار تدریجی و مداوم صورت گیرد، یعنی خوانندگان فرهیخته که در این حوزه تخصص دارند، مانند محمد اصفهانی، سالار عقیلی، حمیدر زانوربخش، علیرضا افتخاری و علیرضا قربانی به صورت مداوم و پرکار اثر خوب تولید کنند، به این صورت به تدریج ذائقه مخاطب هم تغییر پیدا خواهد کرد.

در شعرهای فروغ پلان‌های تصویری وجود دارد

بیژن شکربی‌ز، نویسنده، مترجم و کارگردان سینما ویژگی‌های شعر فروغ فرخ‌زاد را چنین تشریح می‌کند: فروغ ذهن تصویری داشت، در تمام شعرهای پلان‌های تصویری وجود دارد، اگر پلان‌های شعرهای فروغ را تک‌تک برداریم و روی آن تصویرسازی و تدوین کنیم، موسیقی و نریشن بگذاریم، می‌بینیم که یک کار مستند است، به عنوان مثال در شعر «یک پنجره برای دیدن/ یک پنجره برای شنیدن/ یک پنجره که مثل حلقه چاهی/ در انتهای خود به قلب زمین می‌رسد/ و باز می‌شود به س‌وی وسعت این مهربانی مگر آبی‌رنگ»، در این شعر انسانی پشت پنجره چوبی قرار دارد و تمام ذهن و نگاهش را از آن پنجره می‌بینیم. این تصویری است که فروغ با شعرش تعریف می‌کند. فروغ عاشق مردمش بوده، برای همه طیف مردم شعر گفته است، بچه‌ها را دوست داشت، او شعر تصویری گفته است، زن یا بانو را در شعر خودش تصویر می‌کند، به او شخصیت می‌دهد، خیلی‌ها فکر می‌کنند که فروغ اعتقاد نداشته است اما اینطور نبود، فروغ درهایش را بروز نمی‌داد، او در برخی آثار زنده‌یاد پ‌ری صابری ایغای نقش کرده و بازنگر خوبی هم بوده است، ذهن تصویرگری و بازنگری او قابل تحسین بود.

کیم، موسیقی و نریشن بگذاریم، می‌بینیم که یک کار مستند است، به عنوان مثال در شعر «یک پنجره برای دیدن/ یک پنجره برای شنیدن/ یک پنجره که مثل حلقه چاهی/ در انتهای خود به قلب زمین می‌رسد/ و باز می‌شود به س‌وی وسعت این مهربانی مگر آبی‌رنگ»، در این شعر انسانی پشت پنجره چوبی قرار دارد و تمام ذهن و نگاهش را از آن پنجره می‌بینیم. این تصویری است که فروغ با شعرش تعریف می‌کند. فروغ عاشق مردمش بوده، برای همه طیف مردم شعر گفته است، بچه‌ها را دوست داشت، او شعر تصویری گفته است، زن یا بانو را در شعر خودش تصویر می‌کند، به او شخصیت می‌دهد، خیلی‌ها فکر می‌کنند که فروغ اعتقاد نداشته است اما اینطور نبود، فروغ درهایش را بروز نمی‌داد، او در برخی آثار زنده‌یاد پ‌ری صابری ایغای نقش کرده و بازنگر خوبی هم بوده است، ذهن تصویرگری و بازنگری او قابل تحسین بود.

امیرحسین قهرایی، کارگردان سینما و تلویزیون با انتقاد از وضعیت سینمای کودک می‌گوید: کسانی که برای کودک فیلم می‌سازند باید با جهان کودک امروزی آشنا باشند. مادر گذشته کارتون‌هایی مثل «تام و جری» نگاه می‌کردیم و برای‌مان جالب بود اما امروز در عصر کامپیوتر برای بچه‌ها «شهر موش‌ها» و امثال آن جالب نیست. یک اثر سینمایی کودک باید با دنیای امروز بچه‌ها عجین باشد. کودک درون فیلمساز باید همچنان زنده باشد تا بتواند اثری در خشان خلق کند و همچنین جهانی که امروزه کودکان در آن سیر می‌کنند باید در آثار دیده شود و سازندگان فیلم‌ها و سریال‌ها باید بدانند که جهان فانتزی کودکان امروزی با ۱۰-۲۰ سال قبل فرق می‌کند. برخی افراد که در سینمای کودک کار می‌کنند، اصلاً با دنیای کودکان کمترین ارتباطی ندارند! برای برخی از این افراد کار کردن برای کودکان و نوجوانان مهم نیست، به این ستاریویی پیشنهاد می‌شود و همچنین‌وری سردستی می‌روند و فیلمی می‌سازند.

کتابی که شکل دیگری از انسان ایرانی را نشان می‌دهد

ابراهیم اکبری‌دیز، منتقد و رمان‌نویس درباره کتاب «تندتر از عقرب‌ها حرکت کن» می‌گوید: نخستین مسئله، موضوع روایت است. همیشه در گوش ما از ابوسعید الانخیری می‌خواند: «حکایت‌نویس مباحش با چنان باش که از تو حکایت کنند.» من تصور می‌کنم این جمله به رغم اینکه جمله قابل تأملی است، اما تضاد و تناقضی در آن وجود دارد، به این معنا که اگر عبدالکریم حکایت‌نویس نبود، از ابوسعید الانخیری مهنی هم هیچ خبری نداشتیم. به نوعی موجودیت ابوسعید به روایت عبدالکریم حکایت‌نویس بر می‌گردد. در ماجرای پیشرفت، به همان میزانی که پیشرفت مهم است، به نظرم هم مهم است و چه بسا مهم‌تر است. درباره کتاب «تندتر از عقرب‌ها حرکت کن» فکر می‌کنم یک ماه بعد از انتشار یک نفر آن را به من هدیه داد، چون اسم جناب بهزاد دانشگر روی جلد کتاب بود و او دوست من است، کتاب را دستم گرم گرفتم تا بخوانم و یک‌دفعه متوجه شدم به پایان آن نزدیک شدم. چرا به خواندن کتاب علاقه‌مند شدم؟ چون در این کتاب شکل دیگری از انسان ایرانی دیدم. انسان ایرانی به جای غر زدن، کار می‌کند. به جای توهم، واقعیت را می‌بیند. به جای اینکه حرف‌های ناامیدانه بزند یا رفتارهای مایوسانه از خودش نشان بدهد، این جمله را می‌گوید: من وقت این کارها را ندارم. پس از خواندن کتاب به دانشگر گفتم این کتاب، کتاب امید است.

احمد محمد تبریزی

سینمای هالیوود در دوره‌های مختلف با اتفاقات و مسائل گوناگونی مواجه بوده است. سال‌های دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی از مهم‌ترین دوره‌های هالیوود هستند که با اتفاقاتی مثل جنگ ویتنام، واترگیت، ترور کندی، بحران اقتصادی و اعتراضات سال ۱۹۶۸ گره خورده است. تمام این اتفاقات پر دیدگاه و طرز فکر فیلمسازان تأثیر گذاشتند و یکی از طلایی‌ترین دوره‌های سینما در آمریکا را رقم زدند.

هنوز بسیاری از عاشقان سینما، فیلم‌های ماندگار هالیوودی را با فیلم‌های دهه‌های ۶۰ و ۷۰ به یاد می‌آورند. در آن دوران کارگردانان ماجراجو و جسوری پایه‌میان هنر گذاشتند که سنت‌های فیلمسازی در هالیوود را با نوآوری‌های سبک سینمای هنری اروپا ترکیب کردند.

این اتفاق مهمی به‌شمار می‌رفت. هالیوودی‌ها تا پیش از این، اعتبار سینمای‌شان را از آثارهای محبوب خودشان مثل وسترن و موزیکال و درام‌های خانوادگی می‌گرفتند و منتقد سبک هنری و ریتم کند فیلم‌های اروپایی بودند، اما نسل جدید فیلمسازان از راه رسیدند و خونی تازه در رگ‌های فیلم‌های هالیوودی به جریان انداختند و توانستند بین سینمای آمریکا و اروپا پیوند برقرار کنند.

چرا دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی مهم است؟

به اذعان منتقدان سرشناس آمریکایی در این دوران فیلم‌ها متفکرانه‌تر و بافغانه‌تر شد. در سال‌های دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی «مؤلف‌محوری» از اهمیت زیادی برخوردار بود و کارگردانان تلاش می‌کردند سبک و اثر انگشت خودشان را در فیلم‌ها به نمایش بگذارند. هنوز نگاه تجاری در سینما غالب نشده بود و کارگردانان تلاش می‌کردند جنبه‌های هنری فیلم‌شان را بالا ببرند. از این دوران با عنوان «هالیوود نوین» نیز یاد می‌شود؛ دورانی که صنعت سینما در حال پوست‌انداختن بود و هوایی تازه در سینمای آمریکا شروع به وزیدن کرده بود. فیلم‌های ماندگاری مثل «پدر خوانده» فرانسیس فورد کاپولا، «راننده تاکسی» مارتین اسکورسیزی و «محله چینی‌ها»ی رومن پولانسکی در همین دوران ساخته شدند.

این فیلمسازان با فیلم‌های‌شان چه کار کردند که تا پیش از آن کارگردان‌های دیگر توان انجامش را نداشتند؟ این کارگردانان آرمان‌های متداولی را که در کارخانه رؤیاسازی هالیوود پذیرفته و فراگیر شده بود، طرد کردند و مجموعه‌ای از فیلم‌های جاه‌طلبانه و پیچیده ساختند که ویژگی‌شان شامل پایان‌بندی مبهم و تبعیت از اصول اخلاقی مثل بی‌توجهی به دنیا و بی‌نیازی از آن می‌شد.

دوری از کلیشه‌های هالیوودی

فیلمسازان دیگر در پی چارچوب‌ها و سرمشق‌های کلیش‌های استودیوها نبودند. تا پیش از دهه ۶۰ استودیوهای بزرگ هالیوودی همچون فاکس قرن بیستم، پارامونت، یونیورسال و برادران وارنر، یکصدا به دنبال ساخت فیلم‌هایی بودند که ارزش‌هایی مثل احترام به قانون و دولت، وفاداری زن‌شویی، نیکي، مهربانستی، عدالت و چنین سوزه‌هایی را تبلیغ کنند. این فیلم‌ها بر مبنای تصویری ایده‌آل از امریکا شکل گرفته بود و کارخانه‌های رؤیاسازی هالیوود سالانه صدها فیلم با این مضامین تولید می‌کرد. فیلم‌های اجتماعی به شکل محتاطانه به معضلات بزرگ می‌پرداختند، به گونه‌ای که خدش‌های به وضع موجود وارد

دوران طلایی هالیوود چگونه شروع شد و پایان یافت

بلایی که «آرواره‌ها» بر سر هالیوود آورد

وقتی «آرواره‌ها» در سراسر آمریکا کران شد، به فروشی خیره‌کننده دست پیدا کرد. این فیلم طی سه‌روز، ۴۸ میلیون دلار فروش کرد و سود عجیبی را برای تهیه‌کنندگان به ارمغان آورد. از آن به بعد بود که تنها افتخار واقعی در سینما به میزان فروش منوط شد و مردم و کارشناسان فروش را معیاری برای موفقیت فیلم قلمداد کردند

سینمای آمریکا دهه ۷۰ را دهه‌ای که سینما اهمیت داشت، لقب می‌دهد و می‌گوید پس از آن سینما دیگر هیچ‌گاه آن میزان از اهمیت را به خود ندید. اما ماه عمل این کارگردانان زودتر از چیزی که تصورش را می‌کردند به پایان رسید. در دورانی که سینما در دهه ۷۰ در حال طی کردن مسیری جدید بود و استودیوهای فیلمسازی نیز به قواعد جدید تن داده بودند، اکران فیلم «آرواره‌ها» تمام چارچوب‌ها را به هم ریخت.

سال ۱۹۷۵ فیلم اسپیلبرگ اکران شد و به قول دیوید دینبی، خبرنگار و منتقد آمریکایی بازار سینما و شاید بازار محصولات فرهنگی در آمریکا هیچ‌وقت تا تأثیر آن اکران خلاصی نیافت. وقتی «آرواره‌ها» در سراسر آمریکا اکران شد، به فروشی خیره‌کننده دست پیدا کرد. این فیلم طی سه‌روز، ۴۸ میلیون دلار فروش کرد و سود عجیبی را برای نوع رسانه‌ای بازتولیدش کرد. دقیقاً مثل فیلم‌های «بتمن» و «پارک ژوراسیک»؛ با چنین کارکردی ساخته شدند. ویلیام گلدمن از نویسندگان و فیلمنامه‌نویسان آمریکایی با ابراز تأسف از پیش آمدن چنین وضعی می‌گوید که استودیوها باید به فیلم‌ها به منزله فیلم نگاه نمی‌کنند و فیلم‌ها به وسیله‌ای برای فروش خ‌رت و پرت‌های جانبی تبدیل شدند.

پس از آن دوران طلایی، اکران فیلم‌ها به سقمویی برای رسیدن به بازارهای دیگر قلمداد می‌شد و فیلم‌ها از نگاه صاحبانش از این زاویه بررسی می‌شدند که آیا می‌توان از روی آنها محصول دیگری تولید کرد یا نه. دوباره فیلمسازان سراغ همان ژانرهای تکراری و سهل‌الوصول رفتند و سینما را به چیزی در حد سرگرمی تقلیل دادند.

در ادامه این مسیر با همه‌گیر شدن تلویزیون و آمدن نوارهای ویدئویی نگاه تجاری به سینما بیش از گذشته شد و امروز با پیشرفت استودیوها در زمینه فیلمسازی و پخش، این وضعیت پیچیده‌تر و بدتر شده است. علاقه‌مندان به سینما هنوز دل‌شان برای آن دوره تنگ می‌شود و با مرور فیلم‌های ساخته‌شده در آن دوران، از خودشان می‌پرسند: «آیا سینما را می‌توان نجات داد؟»

خاطر‌ه‌بازی با کنسرت ارکستر ملی و همکاری محمد اصفهانی و فریدون شهبازیان

در واقع حجب و حیا مانع می‌شد، اما وقتی آقای شهبازیان تصمیم گرفت ارکستر موسیقی ملی را هدایت کند، به‌دلیل اینکه با ذهنیت‌های اجرایی و موسیقایی ایشان آشنایی داشتم، بسیاری از این مسائل را ندیده، حل‌شده دیدم و چشم‌پسته پیشنهاد ایشان را پذیرفتم.»

محمد اصفهانی رابطه نزدیکی با زنده‌یاد شهبازیان داشت و این آهنگساز بیش از ۳۰ قطعه برای او ساخت. در همین همکاری مشترک‌شان در ارکستر ملی، اصفهانی در کنار اجرای آثاری از فریدون شهبازیان، قطعاتی از همایون خرم و حسین دهلوی را هم اجرا کرد.

گل این کنسرت‌ها مربوط به اجرای ترانه روح‌نوار «امشب در سر ششوری دارم» است؛ قطعه‌ای که هنوز با تماشای ویدئوی آن در اینترنت، می‌توان به جادوی موسیقی پی برد و محو صدای خوش محمد اصفهانی شد. به‌در گذشت استاد شهبازیان، این حسرت بیش از همیشه در دل‌مان می‌ماند که‌ای کاش همکاری‌های اینچنینی در موسیقی‌مان بیشتر اتفاق می‌افتاد...

لحظات ناب‌ی را به یادگار گذاشت. این خواننده همان سال، دلیل کم کاری و همکاری نکردنش با گروه‌های ارکستر را اینگونه توضیح داد: «من دغدغه و وسواس‌های خود را در کار دارم. گاهی آن کارهای جمعی که در ارکستر می‌مانند ارکستر موسیقی ملی ایران انجام می‌شد، این دغدغه‌ها را بر نمی‌تافت و من نمی‌توانستم مزاحمت ایجاد کنم. احساس می‌کردم شاید چیزهایی که می‌خواهم با توجه به گرفتاری‌های ارکستر محقق نشود، من هم روی مطرح کردن آنها را نداشته باشم و با دودلی و شک روی صحنه بروم.

سعید ابوطالب با برنامه‌های اخیرش بیشتر در حال در جا زدن بوده است

«شام ایرانی» همان همیشگی، بی‌مزه و تکراری

در برنامه‌سازی داشتن خلاقیت و ایده‌های نو حرف اول را می‌زند. نبود خلاقیت و افتادن به تکرار حکم مرگ هر برنامه‌سازی را خواهد داشت. برنامه‌سازان پیش از آنکه بر ایده‌های تکراری سوار شوند و برنامه‌ای فاقد جذابیت بسازند، باید ایده پردازی کنند و فکر نکنند مخاطبان‌شان با دیدن چند سلیمریتی راضی و ا قناع می‌شوند. برنامه‌سازان شبکه نمایش خانگی که معمولاً از نبود خلاقیت در برنامه‌های تلویزیونی انتقاد داشته‌اند، حالا خودشان در گیر همین مسئله شده‌اند. شبکه نمایش خانگی به ندرت توانسته است ژانلیتی‌شویی جذاب را برای مخاطبانش بسازد و پس از مدتی به ورطه تکرار در برنامه‌هایش افتاده است.

زمانی بازی مافیای به یک برنامه تکراری و خسته‌کننده در پلتفرم‌ها تبدیل شد. اش مافیاسازی در قالب‌های مختلف به اندازه‌ای شور شد که بینندگان این برنامه‌ها ریخت و مدیران پلتفرم‌ها ادامه دادن چنین برنامه‌هایی را به صلاح ندانستند.

همان شام ایرانی تکراری

یکی از همین ژانلیتی‌شوها که نمونه‌اش در سال‌های قبل ساخته شده بود «شام ایرانی» است. این برنامه که در اصل همان «بفرمایید شام» شبکه‌های ماهواره‌ای است تا به حال چندین بار پخش شده و دوباره سری جدید آن در نمایش خانگی در حال پخش است.

«شام ایرانی» در ساختار نوآوری خاصی نداشته و از همان فرم تکراری پیشین استفاده می‌کند. تنها تغییر برنامه به اضافه شدن دو داور مسابقه برمی‌گردد که اگر همین داورها به برنامه اضافه نمی‌شدند، خیلی بهتر بود. واکش‌های سرد و بی‌روح داوران کمکی به گرم شدن فضای مسابقه نمی‌کند و بدتر باعث افتادن ریتم آن هم می‌شود.

همان چهره‌های تکراری

از داوران بدتر، ترکیب میهمانان است، یعنی همان بازیگران ژانلیتی‌شوهای دیگر، با همان سطح بانمک و بامزه بودن، این بار به «شام ایرانی» آمده‌اند و مشخص نیست اینجا می‌خواهند چه ارزش افزود‌های به برنامه بدهند. مثلاً چهره‌ای مثل الیکا عبدالرزاقی پس از حضور در مافیا، اسکار و جوکر قرار است چه کار تازه و جذابی در شام ایرانی انجام دهد که تا به حال انجام نداده است یا بازیگران دیگری مثل حدیث میرامینی و متین ستوده و حسین رفیعی پس از حضور چندباره در ژانلیتی‌شوها می‌خواهند چه کاری جهت جذاب‌شدن یک برنامه انجام دهند. این بازیگران باید بفمند حضور بیش از اندازه‌شان مقابل دوربین برای خودشان خوب نیست و نام و تصویرشان را در ذهن مخاطب مخدوش می‌کند. همچنین سازندگان چنین برنامه‌هایی باید متوجه باشند مخاطب برای دیدن یکسری چهره‌ها تا میزانی مشخص ظرفیت دارد و در صورت پر شدن پیمان‌ه، از تماشای این چهره‌های تکراری محض اکت‌های تکراری‌شان خسته می‌شود. همچنین حضور برخی از این چهره‌ها در کنار هم جواب نمی‌دهد و ترکیب‌شان با مهدیگر دلچسب نخواهد بود.

در فصل‌های دوم و سوم «شام ایرانی» با همین ترکیب نجسب روبه‌رو بودیم که نوع صحبت‌ها و شوخی‌های‌شان نمی‌توانست عامل جذابیت مسابقه باشد. در فصل دوم، حضور پژمان بازغی، حسین رفیعی، سیروس همتی و عبدالله روا در کنار همدیگر به هیچ عنوان جواب نداد و یکی از ضعیف‌ترین گروه‌های این مسابقات را ساخت. همچنین فصل سوم با حضور متین ستوده، السا فیروز آذر، زهرا داوودزاد و صحرا اسداللهی با وجود تلاش‌های فراوان برای جذاب‌شدن، چیز خاصی از کار درنیامد و از حد متوسط هم پایین‌تر بود.

ایراد و مشکل بد شبکه نمایش خانگی این است که کلاً یکسری آدم مشخص در آن حضور دارند، یعنی برنامه‌سازان هیچ حال و حوصله‌ای برای کشف برنامه‌های تازه با حضور چهره‌های جدید ندارند و با استفاده از همان آدم‌های همیشگی و فرمول‌های از پیش امتحان شده، می‌خواهند برنامه‌شان را بسازند. همین بدون ایده بودن سبب می‌شود ژانلیتی‌شوهای نمایش خانگی، مخاطب نداشته باشند و کسی حال و حوصله نگاه کردن‌شان را نداشته باشد.

حرکت روی ایده‌های تکراری

سعید ابوطالب به عنوان یکی از سازندگان فعال ژانلیتی‌شوها، معمولاً روی ایده‌های تکراری مانور داده و خودش نتوانسته است برنامه‌ای را از صفر با ایده‌ای جدید بالا بیاورد. همین باعث می‌شود تا مخاطب با دیدن برنامه‌های او خسته شود و دیگر آنها را دوست نداشته باشد.

این موضوعی است که ابوطالب در یکی از گفت‌وگوهایش هم آن را اذعان کرده است. او در گفت‌وگویی می‌گوید: «ژانلیتی‌شوها در سه‌چهار سال اخیر خیلی دیده می‌شوند، هرچند ممکن است مردم از دیدن ژانلیتی‌شوها خسته شوند. ما برای مخاطب کار می‌سازیم، پس به محض اینکه مخاطب دیگر «بدر خوانده» را دوست نداشت، تولید نکردیم.» اینکه مخاطبان درست می‌توان به آن پی برد.

قطعاً یکی از دلایل زده‌شدن بینندگان به نداشتن حرف تازه در طول برنامه و تکراری بودن چهره‌ها برمی‌گردد. رقابت پلتفرم‌ها در برنامه‌سازی آنها را از ایده‌یابی و رسیدن به برنامه‌های جذاب‌تر دور کرده و باعث شده است مرتب حول محور تکراری چرخ بخورند. این شکل از برنامه‌سازی در طولانی‌مدت نه برای سازندگان و نه برای مخاطبان آورده‌ای نخواهد داشت. برای بودن و ماندن در حوزه برنامه‌سازی به فکر‌ها و ایده‌های نو نیاز است.